

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARININ GERÇEKLEŞTİRİLMESİNDE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE INTOSAI İŞ BİRLİĞİ

COOPERATION BETWEEN THE UNITED NATIONS AND INTOSAI AIMING TO ACHIEVE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Hacı Ömer KÖSE¹

GİRİŞ

2015 yılında Birleşmiş Milletler (BM) üyesi tüm devletler tarafından kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar); gezegenimizin korunması, kalkınmanın kimseyi geride bırakmayacak ve gelecek nesilleri de kapsayacak şekilde gerçekleştirilmesi, tüm insanlar için daha müreffeh ve güvenli bir yaşam sağlanması gibi ideallerin hayata geçirilmesine yönelik 17 temel amaç ve bunlara bağlı 169 alt hedef içermektedir. Küresel bir iş birliği için acil eylem çağrısı mahiyetinde olan SKA'ların etkili bir şekilde hayata geçirilmesi, küresel, bölgesel, ulusal ve yerel düzeyde tüm kamu ve özel sektör kuruluşlarının ve tüm bireylerin aktif katılımını gerektirmektedir. SKA'ların uygulamaya geçirilmesi, izlenmesi ve arzu edilen sonuçlara ulaşılmasının sağlanmasında Yüksek Denetim Kurumları (YDK'lar) önemli bir konuma sahiptir. YDK'ların bu alandaki önemli işlevleri, BM başta olmak üzere ilgili tüm uluslararası kuruluşlar tarafından kabul edilmekte ve desteklenmektedir.

YDK'ların küresel temsilcisi konumundaki INTOSAI (Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Örgütü), SKA'larla ilgili olarak özellikle ulusal yönetimlerin

1- Doç. Dr., Bölüm Başkanı, Sayıştay Başkanlığı, omerkose@sayistay.gov.tr, ORCID: 0000-0003-3528-8596

Atıf/To Cite: Köse, H. Ö. (2023). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Gerçekleştirilmesinde Birleşmiş Milletler ve INTOSAI İş Birliği. Sayıştay Dergisi, 34(130), 497-505. <https://doi.org/10.52836/sayistay.1378539>

çabalarının artırılması ve hesap verebilirliğin güçlendirilmesi amacıyla üyesi olan YDK'ların kapasitesini geliştirmeye odaklanırken, aynı zamanda uluslararası düzeyde farkındalığı ve ilgiyi artırmaya yönelik girişimlerde bulunmaktadır. Bu girişimlerin en önemlisi de SKA'ların hayata geçirilmesini teşvik etmek, uygulama kapasitesini desteklemek ve sonuçlarını izlemek için yoğun çaba gösteren BM ve ilgili organları ile gerçekleştirilen iş birliğidir.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI VE YDK'LAR

BM üyesi tüm devletlerin ortaklaşa taahhüt ettiği ve BM'nin 2030 yılına kadar ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik en kapsamlı eylem çağrısı olan (Tuğaç, 2023: 73) SKA'lar, tüm uluslar için iddialı ve uzun vadeli bir "insanlar, gezegen ve refah için eylem planı" sunmaktadır. SKA'lara ilişkin "Dünyamızı Dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi" (UN, 2015) başlıklı deklarasyonda, "önümüzdeki on beş yıl boyunca amaç ve hedeflerin uygulanmasında kaydedilen ilerlemeyle ilgili olarak ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde takip ve gözden geçirme konusunda hükümetlerimizin birincil sorumluluğu bulunmaktadır" denilmek suretiyle ulusal yönetimlerin önemli rolünün altı çizilmektedir.

Belirlenen söz konusu temel amaçlar ve alt hedefler doğrultusunda ulusal düzeyde ilerleme sağlamak kadar, sağlanan ilerlemeyi izlemek için kaliteli, erişilebilir ve güncel veriyi zamanlı olarak üretmek de sistemli bir çabayı ve kurumlar arası etkili bir iş birliğini gerektirmektedir. Her yıl BM tarafından yayımlanan ve SKA'ların uygulama sonuçlarını değerlendiren raporlarda, son yıllarda SKA'larda ilerleme sağlanamadığının ortaya konulmuş olması, bu alanda daha etkili bir yönetim kapasitesinin tesis edilmesine ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

INTOSAI ve YDK'ların, SKA'lara dair Gündem 2030'un verimli, etkili, şeffaf ve hesap verebilir bir şekilde uygulanmasını sağlamak için anlamlı bir katkıda bulunma konusunda sahip oldukları kapasite, küresel düzeyde bu kurumlardan beklentileri artırmaktadır (INTOSAI, 2023a). Gerçekten de YDK'lar, gerçekleştirecekleri denetimler aracılığıyla SKA'ların ulusal düzeyde uygulamaya geçirilmesi, özellikle SKA'lar arasındaki karşılıklı bağımlılıklar ve sektörler arasında entegrasyon ihtiyacı da dikkate alınarak bütüncül bir yaklaşımla uygulamaya konulmasının teşvik edilmesi, uygulamanın izlenmesi ve her bir amaçla ilgili yürütülen sürdürülebilir kalkınma çabalarına yönelik iyileştirme fırsatlarının belirlenmesi

gibi işlevleriyle Gündem 2030'u destekleme konusunda eşsiz fırsatlara sahiptir (WGEA, 2019: 16). Nitekim SKA'ların tüm ülkelerce benimsenerek sahiplenilmesi ve hayata geçirilmeye başlanması ile birlikte YDK'lar, yetki çerçeveleri ve stratejik öncelikleri doğrultusunda bu alana daha fazla odaklanmıştır. INTOSAI ve BM'nin teşvik ve rehberliğinin de katkısı ile bugüne dek 100'den fazla YDK, SKA'lar ile ilgili denetimler gerçekleştirmiştir (INTOSAI, 2023b).

INTOSAI Çevre Denetimi Çalışma Grubu (WGEA) tarafından 2021 yılında yapılan anket sonuçları, YDK'ların çok büyük ölçüde SKA odaklı denetimlere yöneldiğini ortaya koymaktadır (WGEA, 2021; Güngör Göksu, 2022: 423). Anket sonuçlarına göre YDK'ların %63'ü denetim konularının seçiminde, %54'ü denetim kriterlerinin belirlenmesinde SKA'ları tercih etmektedir. SKA'ları denetim çalışmalarına dahil etmediklerini bildiren YDK'ların oranı ise %6'da kalmıştır.

INTOSAI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI

INTOSAI, SKA'ların uygulanmasına ve kaydedilen ilerlemenin takip edilip gözden geçirilmesine yönelik ulusal, bölgesel ve küresel çabalarda önemli bir destekleyici ve kaldıraç rolüne sahiptir (INTOSAI, 2023a). Bu kapsamda, küresel bir aktör olarak bu alandaki beklentileri karşılamak ve YDK'ların 2030 Gündemi ve SKA'ların başarılı şekilde uygulamaya geçirilmesine önemli katkı yapmalarını desteklemek amacıyla çok sayıda girişim başlatmıştır.

SKA'lar çerçevesinde verilen taahhütlerin uygulamadaki başarısının değerlendirilmesi ve hesap verebilirliğinin sağlanmasında denetimin önemli bir araç olduğu konusunda farkındalık her geçen gün artmaktadır. INTOSAI, kongrelerinde aldığı kararlar ve 2017-2022 Stratejik Planında (INTOSAI, 2007) belirlediği hedefler doğrultusunda, bağlı uzman kuruluşları ve bölgesel teşkilatları aracılığıyla yoğun bir şekilde SKA'ların desteklenmesi, uygulanması ve izlenmesine yönelik denetimlere odaklanmıştır (Köse, 2022: 502; Zaralı, 2021: 181). 2016, 2019 ve 2022 yıllarında gerçekleştirdiği kongrelerin ana gündemlerinde SKA'lar ağırlıklı bir yer işgal etmiş, SKA odaklı denetimlere ilişkin temel yaklaşımlar bu kongrelerde belirlenmiştir.

INTOSAI'nin 2017-2022 Dönemi Stratejik Planı (INTOSAI, 2017) ile BM ile INTOSAI'nin ortaklaşa yayımladıkları "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Uygulanmasına Yönelik Hazırlıkların Denetimi: Yüksek Denetim Kurumlarına Yönelik Rehber"de (UN/INTOSAI, 2019), SKA odaklı denetimler için genel

yaklaşımlar ortaya konulmuştur. 2016 yılında düzenlenen 22. INTOSAI Kongresi (INCOSAI XXII) sonunda yayımlanan Abu Dabi Deklarasyonunda (INTOSAI, 2016) da belirtildiği üzere, INTOSAI genel olarak SKA'ların planlanması, uygulanması ve sağlanan ilerlemelerin raporlanmasında küresel topluluğun karşılaştığı güçlükler konusunda yetkili, bağımsız bir ses olmayı amaçlamaktadır.

INTOSAI, belirlediği bu stratejik vizyon çerçevesinde SKA'ların denetimi için gerekli kapasitenin oluşturulması amacıyla doğrudan ve bağlı kuruluşları aracılığıyla kapsamlı eğitim, yönlendirme, metodoloji ve rehber geliştirme faaliyetleri yürütmüştür. Bu kapsamda INTOSAI Geliştirme Girişimi (IDI), SKA'ların uygulamaya geçirilmesine yönelik ulusal hazırlıkların denetimi için bir rehber ve SKA denetimlerine yönelik bir model (IDI, 2023) geliştirmiştir. SKA Denetim Modeli (ISAM) aracılığıyla IDI bu alandaki denetimler için teşvik ve rehberlik sağlarken, aynı zamanda 73 YDK tarafından yürütülen denetimlere fiilen destek vermiştir. INCOSAI XXII'den bu yana 100'den fazla YDK'nın SKA'lar ile ilgili denetimlere somut ilgi göstermesi ve bu ilginin sürekli artması, YDK'ların ulusal, bölgesel ve küresel gündem ile uyumlu bir yaklaşımla, vatandaşlarının hayatına daha fazla değer katma yönündeki çabalarını güçlendirmektedir (INTOSAI, 2023b).

INTOSAI Çevre Denetimi Çalışma Grubu (WGEA) ise INTOSAI Stratejik Planının bir parçası olarak, 2020-2022 Çalışma Planı kapsamında YDK'ların SKA'ların izlenmesi ve etkili bir şekilde uygulamaya geçirilmesine katkı sunma potansiyelini artıracak çalışmalara yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda plastik atıklar, iklim finansmanı ve ulaşım alanlarındaki SKA denetimlerine yönelik üç ayrı araştırma gerçekleştirmiş ve sonucunda her bir alan için bir rehber yayımlamıştır. 2023-2030 Stratejik Planı da büyük ölçüde SKA'lar ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili alanlara odaklanmaktadır.

INTOSAI-BM İŞ BİRLİĞİNİN TEMELLERİ

INTOSAI, denetimle ilgili bilgi ve deneyimlerin geliştirilerek paylaşılmasını teşvik etmek, dünya çapında kamu denetimini geliştirmek ve üye YDK'ların kendi ülkelerindeki mesleki kapasitelerini, itibarlarını ve etkinliklerini artırmak amacıyla uluslararası kuruluşlarla etkin bir iş birliği içinde çalışmalarını sürdürmektedir. İşbirliğini etkili bir şekilde yürüttüğü kuruluşların başında da BM yer almaktadır.

İki kurum arasındaki iş birliğinin temel araçlarından biri, 1971 yılından itibaren genellikle iki yılda bir ve günümüze dek 25 kez düzenlenmiş olan BM/

INTOSAI Sempozyumlarıdır. Sempozyumlar, kamu denetimi ile ilgili tüm alanlarda deneyim ve bilgi alışverişi yoluyla araştırma ve metodoloji geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Son yıllarda bu iş birliğinin gündemi, büyük ölçüde SKA'lar için uygulama ve izleme kapasitesinin güçlendirilmesine odaklanmış durumdadır. 2017 yılında yapılan 24. BM/INTOSAI Sempozyumu (UN/INTOSAI, 2017), "Dijitalleşme, açık veri ve veri madenciliği: Sayıştayların denetim çalışmaları ile Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının izlenmesi ve gözden geçirilmesine katkılarının artırılmasındaki yeri ve etkileri" başlığı altında gerçekleştirilmiştir. 2021 yılında yapılan 25. BM/INTOSAI Sempozyumu (UN/INTOSAI, 2021) ise YDK'ların pandeminin getirdiği zorluklarla mücadeleye yönelik yaklaşımlarının yanı sıra geleceğe yönelik öğrenilen dersler hakkında, SKA'ları da doğrudan ilgilendiren kapsamlı bir gündemi ele almıştır.

INTOSAI ve YDK'ların iyi yönetim ve hesap verebilirliği teşvik etmedeki merkezi rollerine ilişkin giderek artan bir küresel farkındalık ve daha da önemlisi bir beklentinin söz konusu olması (INTOSAI, 2023a), INTOSAI ve BM işbirliğinin önemini farklı bir boyuta taşımıştır. Aralık 2011 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun "Yüksek Denetim Kurumlarının Güçlendirilmesi Yoluyla Kamu Yönetiminin Verimliliğinin, Hesap Verebilirliğinin, Etkililiğinin ve Şeffaflığının Desteklenmesi" (A/66/209) başlıklı kararı, bunu açık bir şekilde ortaya koymuştur.

BM-INTOSAI İŞ BİRLİĞİNİN SKA BOYUTU

Güçlü işlevlerinin ve ulusal yönetim sistemindeki önemli konumlarının tanınmasına dayanarak BM, çeşitli forumlarda ve INTOSAI'nin aktif katılımı yoluyla, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin verimli, etkili, şeffaf ve hesap verebilir bir şekilde uygulanmasında bağımsız ve yetkin YDK'ların vazgeçilmez rolünün altını çizmiştir. Bu durum, BM üye devletleri tarafından Genel Kurul'un Aralık 2014 tarihli "Yüksek Denetim Kurumlarını Güçlendirerek Kamu Yönetiminin Verimliliğini, Hesap Verebilirliğini, Etkililiğini ve Şeffaflığını Teşvik Etmek ve Geliştirmek" (A/69/228) başlığını taşıyan kararında da teyit edilmiştir.

BM/INTOSAI Ortak Sempozyumları son dönemlerde özel olarak SKA odaklı denetimlerin önemine odaklanmış ve bu alanda küresel düzeyde bir başarıya ulaşmada etkili olacak araçların harekete geçirilmesinde YDK'ların ve INTOSAI'nin kilit rolleri üzerinde durulmuştur.

24. BM/INTOSAI Ortak Sempozyumu Sonuç Bildirgesinde (UN/INTOSAI,

2017); Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi'nin genel uygulamasına yönelik mümkün olan en kısa sürede iddialı ulusal yanıtlar geliştirilmesinin teşvik edilmesini desteklemek, SKA'ların uygulamaya geçirilmesinden sorumlu kamu yönetiminin verimliliğini, hesap verebilirliğini, etkililiğini ve şeffaflığını teşvik etmede YDK'ların önemli rolünü desteklemek, SKA'larla ilgili yüksek kalitede bilgilerin üretilmesini ve bu bilgilerin YDK topluluğu içinde, BM ve diğer dış ortaklarla paylaşılmasını desteklemek konusunda bir taahhüt ortaya konulmakta ve dünyanın her yerindeki insanların hayatlarını iyileştirmek için SKA'ların başarıyla uygulanmasına önemli katkılar sağlaması amacıyla YDK'lar ile BM ve diğer dış ortaklar arasında etkili ilişkiler geliştirmenin ve işbirliğini sürdürmenin öneminin altı çizilmektedir.

Spesifik SKA'lar bazında da YDK'ların katkılarının artırılması amacıyla BM ve organlarının INTOSAI ile iş birliği girişimleri sürmektedir. Bilindiği üzere devlet bütçelerinin güvenilirliği, etkili, şeffaf ve hesap verebilir kurumlar için esastır ve SDG 16.6.1 bu alanda gelişme sağlanmasına odaklanmaktadır. YDK'ların kamu hesaplarının yasallığı ve doğruluğunun yanı sıra bütçelerin güvenilirliğinin kontrol edilmesi ve raporlanması, hükümetlerin sürdürülebilir kalkınma vaatlerini yerine getirmesinde etkili rol oynar (UN DESA, 2023). Bu nedenle YDK'lar, sivil toplum, uluslararası kuruluşlar ve diğer kamu maliyesi uzmanları arasında iki yıllık bir iş birliğinin ürünü olan ve bütçe güvenilirliğinin denetlenmesine yönelik farklı yaklaşımları ortaya koyan "Dış Denetimler Yoluyla Bütçe Güvenilirliğinin Güçlendirilmesi: Denetçi El Kitabı" geliştirilmiştir. YDK'ların farklı bölgelerdeki deneyimlerinden yararlanılarak geliştirilen bu belge, bütçe güvenilirliğinin artırılmasına katkıda bulunabilecek mevcut ve potansiyel denetim çalışmalarına pratik bir genel bakış ortaya koymaktadır (UN DESA, 2023).

INTOSAI BM iş birliğine yönelik örneklerden biri de INTOSAI Kalkınma Girişimi (IDI), INTOSAI Bilgi Paylaşım Komitesi (KSC), Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Komitesi (UNDESA/DPIDG) ve diğer ortaklarla iş birliği içinde, 2016 yılında SKA'ların denetlenmesine ilişkin olarak başlatılan programdır. Program, YDK'ların ve SKA'ların ulusal düzeyde uygulanmasına yönelik hazırlık çalışmaları konusunda iş birliğine dayalı performans denetimleri yapmalarını desteklemiştir. Programa tüm bölgelerden 80'in üzerinde YDK katılmıştır (UN/DESA, 2023).

INTOSAI, BM ev sahipliğinde yapılan üst düzey toplantılar kapsamında gerçekleştirdiği çeşitli etkinliklerle de iş birliğini güçlendirmeye çalışmaktadır. Örneğin Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Üst Düzey Siyasi Forumu'nda

(UN HLPF) 13.07.2023'te IDI, INTOSAI Genel Sekreterliği ve INTOSAI WGEA ortak ev sahipliğinde yapılan INTOSAI Yan Etkinliğinde gündem, YDK'larca yürütülen SKA'lara ilişkin denetimlerin başarısı ve halihazırda ortaya koyduğu etkinin nasıl daha da artırılabiliriydi.

04.09.2023 tarihinde New York'ta Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile INTOSAI arasında bir mutabakat zaptı (MoU) imzalandı. Yürütülecek iş birliğinin hem INTOSAI hem de UNDP görev kapsamına giren, SKA'lar ile de doğrudan ilişkili olan iklim değişikliği veya toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi gibi güncel konulara odaklanması hedeflenmektedir (INTOSAI, 2023c).

INTOSAI ve BM, bazı ortak alanlarda gerçekleştirdiği konferanslarla da etkili iş birliğini sürdürmektedir. 16-20 Aralık 2019'da Abu Dabi'de (BAE) düzenlenen Birleşmiş Milletler Yolsuzluğa Karşı Sözleşme'ye Taraf Devletler 8. Konferansı'nda, yolsuzlukla daha etkili mücadele için YDK'lar ile yolsuzlukla mücadele organları arasındaki iş birliğinin geliştirilmesine ilişkin yayımlanan Abu Dabi Deklarasyonu, bu iş birliğinin iyi bir örneğini oluşturmaktadır. Deklarasyon, BM Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesine taraf devletler ile INTOSAI üyeleri arasındaki iş birliğinin daha da geliştirilmesini amaçlamıştır. Abu Dabi Deklarasyonu'nun yayınlanması, INTOSAI ile Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi arasında Temmuz 2019'da imzalanan mutabakat zaptının pratik sonuçlarından birini de oluşturmuştur (INTOSAI, 2023d).

INTOSAI'nin BM ve bağlı kuruluşları ile sürdürdüğü yakın iş birliği, SKA'ların etkili şekilde uygulamaya geçirilmesi, sonuçlarının izlenmesi ve küresel ölçekte bir duyarlılığın oluşturulmasında önemli bir etkiye sahiptir. Çok çeşitli amaçlar ve araçlarla gerçekleştirilen bu iş birliğinin giderek artacağı ve kapsamının daha da zenginleşeceği söylenebilir.

SONUÇ

Hızla değişen ve farklılıkların arttığı dünyamızda herkesi ortak amaçlar etrafında birleştirmede büyük bir başarı sağlayan SKA'ların düşünsel temelde olduğu kadar uygulamada da arzu edilen etkiyi oluşturmaları, sistemli bir izleme ve kontrol işlevi ile mümkün olabilecektir. Parlamentolar adına denetim yapan en üst düzeyli, bağımsız ve profesyonel denetim organları olan YDK'lar, bu işlevi ifa etmede en uygun aktörlerdir. YDK'ların küresel düzeydeki temsilcisi

olan INTOSAI, SKA'ların başarısına katkıda bulunmak amacıyla BM ve uzmanlık kuruluşları yürüttüğü etkili iş birliği aracılığıyla YDK'ların bu alandaki kapasitesini güçlendirmeye önemli katkılar sağlamaktadır.

Kuruluş misyonu gereği YDK'lara denetimleri için araştırma ve rehberlik desteği sağlayan INTOSAI'nin, başta IDI ve WGEA olmak üzere uzmanlık kuruluşları aracılığıyla SKA denetimlerine ilişkin yaptığı araştırmalar, geliştirdiği rehberler, verdiği eğitimler ve yenilikçi yaklaşımların uygulamaya geçirilmesi için sunduğu destekler; YDK'ların küresel gündemi yakalayabilmesi ve vatandaşın hayatına değer katmaya daha çok odaklanması açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Güngör Göksu, G. (2022). A Cross-Country Analysis of Green Public Finance Management and Budgeting in Supporting Sustainable Development. TCA Journal/Sayıştay Dergisi, 33(126), 409-441.

IDI (2023). IDI's SDGs Audit Model (ISAM). INTOSAI Development Initiative, <https://www.idi.no/work-streams/relevant-sais/auditing-sdgs/audit-sdgs-implementation/isam>. Erişim: 11.09.2023.

INTOSAI (2017). Strategic Plan 2017-2023. INTOSAI. https://www.intosai.org/fileadmin/downloads/about_us/Overview/EN_INTOSAI_Strategic_Plan_2017_22.pdf, Erişim: 17.09.2023.

INTOSAI (2016). The Abu Dhabi Declaration. https://www.intosai.org/fileadmin/downloads/about_us/Organs/Congresses/2016_Abu_Dhabi_Declaration/EN_AbuDhabiDeclaration.pdf, Erişim: 18.09.2023.

INTOSAI (2023a). INTOSAI and UN – SDGs. <https://www.intosai.org/focus-areas/intosai-un-sdgs>, Erişim: 12.09.2023.

INTOSAI (2023b). Sustainable Development Goals – SDGs. <https://www.intosai.org/focus-areas/intosai-un-sdgs/sais-a-regions>, Erişim: 12.09.2023.

INTOSAI (2023c). Signing of an MoU between INTOSAI and UNDP. <https://www.intosai.org/news/sign-mou-int-undp-2023>, Erişim: 18.09.2023.

INTOSAI (2023d). INTOSAI and the United Nations Strengthen Cooperation to Fight Corruption. <https://intosairussia.org/news-media/news/intosai-and-the-united-nations-strengthen-cooperation-to-fight-corruption.html>. Erişim: 17.09.2023.

- Tuğaç, Ç. (2023). Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Gerçekleştirilmesinde Yapay Zekâ Uygulamalarının Rolü. *Sayıştay Dergisi*, 24(128), 73-99.
- UN (2015). Sustainable Development Goals. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>, Erişim: 18.09.2023.
- UN DESA (2023). UN Cooperation with SAIs. United Nations Department of Economic and Social Affairs. <https://publicadministration.un.org/en/News-and-Events/UN-Cooperation-with-SAIs>. Erişim: 22.09.2023.
- UN/INTOSAI (2021). 25th UN/INTOSAI Symposium Report. United Nations Department of Economic and Social Affairs.
- UN/INTOSAI (2019). Auditing Preparedness for Implementation of Sustainable Development Goals: Guidance for Supreme Audit Institutions. United Nations and INTOSAI Knowledge Sharing Committee.
- UN/INTOSAI (2017). 24th UN/INTOSAI Symposium: Conclusions and Recommendations. United Nations Department of Economic and Social Affairs.
- WGEA (2021). 10th INTOSAI WGEA Survey. INTOSAI Working Group on Environmental Auditing, Helsinki/Finland.
- WGEA (2019). Environmental Audit and the Sustainable Development Goals: Discussion Paper. INTOSAI Working Group on Environmental Auditing.
- Zaralı, F. (2021). Sayıştaylar Tarafından Yürütülen BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına İlişkin Denetimler. *Sayıştay Dergisi*, 32(123), 175-184.